

N:o 12.

Ank. till Riksd., kansli den 20 febr. 1908, kl. 4⁰ e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af lagen om fosterbarns vård.

Lagutskottet har till förberedande behandling fått emottaga en inom Andra Kammaren af herr *R. A. Wawrinsky* i Saltsjöbaden afgifven motion, n:o 12, så lydande:

•I en till 1902 års Riksdag aflåten proposition hänsköt Kungl. Maj:t till Riksdagen, för yttrandes afgifvande, ett förslag till förordning om fosterbarns vård, hvarjämte Kungl. Maj:t förklarade sig vilja, efter emottagandet af Riksdagens svar, företaga den slutliga pröfningen af samma förslag och förordna om författnings utfärdande i ämnet. På grund af enskild motionärs yrkande om frågans behandling enligt § 57 regeringsformen beslöt Riksdagen emellertid på angifna skäl att icke inskränka sig till att blott afgifva ett yttrande öfver förslaget, utan att i stället för sin del såsom lag antaga detsamma efter vidtagande af vissa, hufvudsakligen formella ändringar däri. Genom kungörelse, utfärdad den 6 juni 1902, fastställde därefter Kungl. Maj:t den nu gällande lagen om fosterbarns vård, hvilken trädde i kraft den 1 januari 1903.

Initiativet i denna viktiga hälsovårdsangelägenhet utgick från Stockholms stads hälsovårdsnämnd, som i anledning af en redogörelse beträf-

fande fosterbarnsvården i Stockholm, bilagd nämndens årsberättelse för år 1890, inbjöd stadens fattigvårdsnämnd att gemensamt med hälsovårdsnämnden genom delegerade undersöka de förhållanden, hvarunder fosterbarnsvården bedrefs i hufvudstaden med närmaste omnejd. Den 19 april 1892 ingåfvo därefter de båda nämnderna en samfällid skrivelse till Kungl. Maj:t, hvori nödvändigheten att ställa här berörda verksamhet under särskild tillsyn af myndigheterna med styrka framhölls. I anledning häraf tillsattes i slutet af år 1894 en kommitté, som den 27 januari 1897 afgaf ett betänkande i frågan jämte författningsförslag, hvarefter statsrådet och chefen för civildepartementet, sedan vederbörande länsstyrelser blifvit i saken hörde, lät med stöd af kommitterades utredning inom samma departement utarbete ofvannämnda, för Riksdagen framlagda förslag till förordning om fosterbarns vård.

Att här fullständigt redogöra för kommitterades förslag och den därpå grundade framställningen till 1902 års Riksdag, synes mig ej vara nödvändigt för det ändamål, jag med min motion afser, utan tillåter jag mig att i detta afseende hänvisa till nämnda års riksdagshandlingar. Dock torde det vara af behovvet påkalladt att i korthet erinra å ena sidan om kommittéförslaget grunddrag, å andra sidan om de hufvudpunkter, i hvilka den gällande lagen om fosterbarns vård skiljer sig från detta förslag.

Den blifvande författningen skulle enligt kommittéförslaget afse barn, som mot ersättning eller efter aftal därom fostrades hos andra än sina föräldrar, stjuvföräldrar, far- eller morföräldrar eller laga förmyndare och icke fyllt sju år.

Hälsovårdsnämnd eller, där sådan ej fanns, kommunalnämnd skulle, hvar inom sitt verksamhetsområde, ägna särskild omsorg åt fosterbarn till skydd för deras hälsa och lif; och skulle det åligga nämnden att för detta ändamål dels söka hindra, att fosterbarnsvård utöfvades af personer eller på ställen, som voro olämpliga därför, dels ock öfvervaka fosterbarnens behandling.

För rättighet att i enskild bostad utöfva fosterbarnsvård eller att för sådant ändamål upplåta eller öfvertaga särskild anstalt skulle fordras tillstånd af vederbörande nämnd, hvilket tillstånd ej skulle få meddelas andra än dem, som ägde nödiga kvalifikationer, enligt hvad i förslaget angafs.

Hade tillståndshafvare mottagit barn till fostran, skulle det åligga honom att inom viss tid göra anmälan därom hos nämnden samt att lämna nämnden vissa angifna uppgifter och handlingar.

Lämnadt tillstånd skulle kunna indragas af vederbörande nämnd. Utöfvade någon fosterbarnsvård utan vederbörligt tillstånd, skulle hon föreläggas att inom viss tid lämna från sig det eller de fosterbarn, hon omhänderhade.

Hälsovårds- eller kommunalnämnd skulle, om så ansågs behöfligt eller lämpligt, äga rätt att förordna särskilda biträden, kvinnor eller män, att å nämndens vägnar, hvar inom sitt af nämnden bestämda område, samt efter de föreskrifter, nämnden i öfrigt hade att meddela, närmast utöfva tillsyn öfver fosterbarnsvården.

Dessutom föreslogs att, i fall så funnes nödigt eller lämpligt, i stad, stadsfullmäktige eller, där sådane ej funnos, allmän rådstuga, och, på landet, kommunalstämma skulle äga att åt särskild styrelse uppdraga all den befattning med fosterbarnsvården, som eljest skulle utöfvas af hälsovårds- eller kommunalnämnden.

Den viktigaste och snart sagdt enda principiella ändring, som inom civildepartementet vidtoges i detta förslag, var, att det af kommitterade ifrågasatta s. k. generella koncessionstvånget, innebärande att man för rätt att utöfva fosterbarnsvård måste på förhand förskaffa sig tillstånd därtill af vederbörande nämnd, helt och hållet bortströks, så att endast anmälningsskyldigheten vid hvarje särskildt fosterbarns mottagande bibehölls i lagen. I visst samband med denna synnerligen olyckligt funna ändring, som i praktiken gjort hela lagen om fosterbarns vård på de flesta ställen inom landet till blott och bart en pappersförordning, står äfven civildepartementets omformulering af kommitterades fordringar på barnafostrarne i fråga om barnens behandling, och hvarigenom de angifna, synnerligen anspråkslösa grundvillkoren för att hithörande skyldigheter skulle blifva försvarligt uppfyllda ersattes med den intetsägande frasen, att barnen skulle ägnas den omsorg och skötsel, som för deras »tillfredsställande vård» erfordras. Öfriga ändringar, som inom civildepartementet vidtoges i kommitterades förslag till förordning om skydd för fosterbarn, synas mig icke vara af den betydelse, att de här behöfva upp- tagas.

Redan då Kungl. Maj:t infortrade vederbörande länsstyrelsers yttranden rörande kommitterades ofvanberörda förslag, framkommo från åtskilliga håll anmärkningar mot den räckvidd, kommitterade gifvit författningen, d. v. s. beträffande de grupper af barn, densamma föreslagits att afse. Äfven sedermera hafva under årens lopp genom läkarerapporter

eller på annat sätt försports, att skäl till kritik af lagens bestämmelser i detta afseende möjligen förelågo. På grund häraf och då det desslikes syntes mig önskvärdt att inhämta upplysningar från de läkare, hvilka närmast haft tillfälle att följa fosterbarnslagens verkningar, rörande det praktiska resultatet af det anmälningssystem, som i lagen föreskrifves, och som af statsrådet och chefen för civildepartementet på sin tid utbyttes mot det af de särskilda kommitterade föreslagna koncessionstvånget, har jag i en cirkulärskrifvelse till vederbörande förste provinsialläkare äfvensom flertalet stadsläkare i landet efter en kort motivering framställt till dem följande två frågor:

1:o, anser ni behöfligt, att lagen om fosterbarns vård den 6 juni 1902 utsträcker till andra grupper af barn än dem, å hvilka den för närvarande tillämpas; samt

2:o, synes eder, att s. k. koncessionstvång bör införas, d. v. s. föreskrift utfärdas, att den, som vill mottaga barn till fostran, skall *dessförinnan* skaffa sig tillstånd därtill af myndigheterna, ett system, som af de särskilda kommitterade för ordnande af fosterbarnsvården i deras förslag den 27 januari 1897 obetingadt antogs såsom mera effektivt att skydda barnen än det af Kungl. Maj:t och Riksdagen föreskrifna anmälningssystemet, sådant detta tillämpas i 5 § af fosterbarnslagen.

På dessa frågor hafva 23 förste provinsialläkare och 35 stadsläkare insändt svar. Från en del stadsläkare i mindre städer, där uppenbarligen erfarenheten i förevarande afseende måste vara ringa, hafva svar uteblifvit. Af 11 förste provinsialläkare och af 23 stadsläkare har den förstnämnda af ofvan angifna frågor blifvit jakande besvarad; 5 förste provinsialläkare och 6 stadsläkare anse ingen ändring i detta afseende erforderlig; likaledes 5 förste provinsialläkare och 6 stadsläkare lämna frågan obesvarad, och 2 förste provinsialläkare förklara sig tveksamma rörande behöfligheten af lagens utsträckning till andra grupper af barn än dem lagen för närvarande omfattar.

Beträffande behovet af »koncessionstvånga» införande besvaras frågan därom obetingadt jakande af 21 förste provinsialläkare och 22 stadsläkare, däremot nekande af 2 förste provinsialläkare och 2 stadsläkare. 5 stadsläkare lämna frågan obesvarad och 6 stadsläkare ställa sig tveksamma inför denna fråga.

Såsom häraf synes, har det öfvervägande flertalet bland de tjänsteläkare, som bevarat mina förfrågningar, ansett en förändring af fosterbarnslagens bestämmelser erforderlig i såväl ena som andra afseendet. I fråga

om behovet af en utsträckning af lagens skydd till andra grupper af barn än dem, som för närvarande åtnjuta detta skydd, är dock enstämmigheten mera skenbar än verklig. Vid fastställandet af de nya gränserna för skyddets omfattning framtråda nämligen rätt olika meningar. Sålunda föreslås af 24 läkare, att hänsyn ej må tagas till den omständigheten, att vården sker *utan betalning*, under det att 14 framställa det yrkandet, att skyddet måtte komma barn till godo, äfven *sedan de fyllt sju år* och åtminstone till tolf års ålder; därjämte uttalas af 6 läkare den mening, att undantaget för fosterbarn under fattigvårdsstyrelsens målsmansskap icke är af omständigheterna berättigadt. Bland uttalanden rörande denna första fråga må särskildt följande såsom typiska anföras:

'Rörande den första frågan anser jag mig för min del kunna förorda, att i § 1 'mot ersättning' utgår; ja, jag skulle till och med gärna se, att begreppet fosterbarn utsträcktes till alla barn, som ej fostras af sina föräldrar, och att sålunda äfven 'stjufföräldrar . . . . . förmyndare' utginge ur samma paragraf. Jag hyser nämligen den meningen, att, då så vidsträckt befogenhet att gripa in gifvits barnavårdsnämnd i fråga om vanartade och i sedligt afseende försummade barn till och med i föräldrahem, det ej är för stor fordran, att liknande befogenhet äfven tillerkännes hälsovårds-, kommunal- eller fosterbarnsnämnd i fall, där uppenbar vanvård förekommer i fråga om fosterbarn i vidsträcktare omfattning». (Förste stadsläkaren i Karlstad).

Den nuvarande åldersgränsen är enligt min öfvertygelse för låg, och jag håller före, att fosterbarnet, äfven sedan det inträdt i skolåldern efter 7 års ålder, fortfarande är i behof af det skydd mot fosterföräldrars försumlighet och godtycke, som en fosterbarnslag afser att lämna, då det knappast kan förutsättas, att barnet vid den åldern är så försigkommet, att, om det är föremål för dålig behandling, det själf kan inse eller vara i stånd att på lämpligt sätt taga vara på sina rättigheter. För den skull håller jag före, att lagen bör utsträcka skyddet ända till 12 års ålder, en tidpunkt, då många af dessa fosterbarn såsom minderåriga arbetare själfva börja bidraga till sitt uppehälle och därigenom kunna känna ett visst oberoende och en själfständigare tillvaro». (Förste provinsialläkaren i Örebro län).

Dessutom uttalar sundhetsinspektören i Stockholm på grund af sin stora erfarenhet om lagens verkningar, som vunnits vid fosterbarnsinspektionen i hufvudstaden, följande anmärkningar beträffande fosterbarnslagens § 1: 'I ett större samhälle möter det helt naturligt stora svårigheter att

öfvervaka, att de i lagen föreskrifna anmälningarna göras, och ökas äfven dessa svårigheter, i mån som osäkerhet kan råda om huru långt anmälningsskyldigheten sträcker sig. Anledning till sådan osäkerhet ger redan affattningen i § 1, 'som mot ersättning fostras'. I begreppet fostras inlägger nog allmänheten en annan mening än den som ligger i uttrycket vårdas, hvilken återfinnes på andra ställen i lagen, framför allt den, att fostran omfattar en längre tidsperiod än tillfällig vård. — Mot ersättning är också en bestämmelse, som kan ge anledning till olika uppfattning. Omfattar denna bestämmelse barn, som mottagits för en summa på en gång, som mot betalning vårdas af annan person, men i samma lägenhet, där modern eller fadern bor, som mot betalning vårdas af annan person under dagarna, men af modern under nätterna, eller barn, för hvilka icke på länge någon fosterlega erlagts, ehuru väl sådan varit aftalad? Härvarande polisdomstol har i 1:sta fallet ansett barnen komma under fosterbarnslagen, i 2:dra och 3:dje icke, och i 4:de fallet har vid händelse af åtal domen fallit än i den ena, än i den andra riktningen. Det har emellertid här i Stockholm visat sig vara nödvändigt, att alla dessa grupper barn räknas såsom fosterbarn. — Under de år fosterbarnslagen varit i kraft har jag sökt taga reda på, om i Stockholm döda oäkta barn varit anmälda eller skolat anmälas såsom fosterbarn — förnämligast för att hålla efter försumliga barnafostrare. Det har därvid visat sig, att intill en tredjedel af de döda oäkta barnen vårdats af sina mödrar eller mor- eller farföräldrar, och att ungefär hälften af dessa varit födda i s. k. fria äktenskap. Det kan knappast med rätta sägas, att de senares hem befunnits vara sämre än gifta makars hem i samma ekonomiska ställning. Däremot ha i en mängd fall, där mor- eller farföräldrar haft i vård sina barnbarn, hemmen varit så osnygga och oordentliga, att tillsyn af dessa fosterhem helt visst varit behöflig. Omkring en åttondel af de affidna oäkta barnen har utgjorts af sådana barn, som mödrarna haft hos sig under nätterna, under det att de om dagarna vårdats af andra personer. Dessa ha i regel befunnits vara synnerligen olämpliga till att hafva i vård barn, och deras hem hafva varit mycket dåliga. Mödrarna hafva i dessa fall vanligen varit unga arbeterskor, som icke förstått, huru barn böra skötas, och därför ej heller insett, *huru dålig vård* deras barn erhållit. Den bestämda uppfattningen har därför fosterbarnsinspektionen fått, att de hem, där andras barn tillfälligtvis tagas i vård, böra framför alla komma under tillsyn. Kunde § 1 i fosterbarnslagen få sådan affattning, att alla barn under sju år, som mot aftalad ersättning under längre eller

kortare tid vårdas hos andra än sina föräldrar, komme under lagen, tror jag, att detta för Stockholms förhållanden skulle vara lämpligast.»

I det förslag till förordning om skydd för fosterbarn, som af de särskilda kommitterade uppgjorts, hade, såsom ofvan nämnts, § 1 följande lydelse: Denna förordning afser barn, som mot ersättning eller efter aftal därom fostras hos andra än sina föräldrar, stjufföräldrar, far- eller morföräldrar eller laga förmyndare och icke fyllt sju år. I Kungl. Maj:ts proposition upptogs detta förslag oförändradt, utom att orden 'eller efter aftal därom' ströks, emedan Kungl. Maj:t fann desamma sakna 'egentlig betydelse' samt möjligen leda till missförstånd. Att dessa af kommitterade med full afsikt inskjutna ord verkligen voro af stor betydelse, framgår emellertid af sundhetsinspektörens i Stockholm ofvan citerade uttalande. Riksdagen gillade för sin del Kungl. Maj:ts förslag utan närmare motivering.

De skäl, som på sin tid förmådde kommitterade att från lagens räckvidd undantaga de kategorier af barn, som finnas särskildt omnämnda i lagens § 1, återfinnas i kommitterades ofvan omnämnda betänkande af den 27 januari 1897 sid. 56—58. Det hufvudsakliga af dessa skäl framgår af följande utdrag ur kommitterades motivering af lagförslaget: 'Man får icke lämna ur sikte, att i det särskilda författningsförslag, som nu motiveras, är fråga allenast om att reglementera i preventivt syfte eller, med andra ord, att efter främmande länders föredöme dels söka på administrativ väg hindra, att barn lämnas eller kvarblifva i vård hos olämpliga personer eller på olämpliga ställen, dels bereda myndigheterna tillfälle att öfvervaka deras skötsel. Vid en reglementering med denna utgångspunkt måste man tydligen hålla sig utanför de områden, där en maktutöfning af antydda beskaffenhet dels skulle råka i kollision med de obestridliga rättigheter och oeftergifliga plikter, som bero af familjebandet eller annat enligt moralens eller samhällets lagar därmed likställdt förhållande, dels blefve så godt som utförbar till följd af verksamhetsfältets alltför stora vidd, dels slutligen komme att ställa sig hänsynslös mot grannlagenhetens kraf på frihet från myndigheternas inblandning i privata angelägenheter. På denna grund har det syntts kommittén nödvändigt att i främsta rummet undantaga de barn, som fostras hos sina föräldrar, och kommittén finner äfven oförenligt med samma grund, att en reglementering med den innebörd, nyss är nämnd, göres tillämplig på barn, hvilka åtnjuta vård hos sina stjufföräldrar, far- eller morföräldrar eller förmyndare.'

Förslaget, att åldersgränsen måtte bestämmas till sju år, motiveras af kommitterade på följande sätt: 'Vid sju år inträder skolåldern, och sedan barnen börjat sin skolgång äro de ej i lika hög grad som dessförinnan prisgifna åt fosterföräldrarnas godtycke eller okunnighet. Folkskolestadgan tillerkänner visserligen icke skolrådet eller lärarna någon bestämd rättighet eller skyldighet att vidsträcktare taga befattning med förhållandena i barnens hem, än i hvad de afse eller inverka på barnens skolgång och undervisning. Men redan denna föreningslänk mellan skolan och hemmet samt än mer lärarnas dagliga beröring med barnen torde, i samband med den omständighet, att dessa befinna sig i en ålder, då de, om de äro föremål för vanskötsel, själfva kunna inse och yppa detta, få anses utgöra tillräcklig säkerhet för att barnen icke i någon svårare grad eller under någon längre tid kunna vanvårdas i hemmen, utan att det varder för skolmyndigheten känt, och blir blott så händelsen, lärer väl åtgärd i syfte att åstadkomma rättelse sällan underlåtas eller stanna utan resultat, allrahelst som ett missförhållande af antydd beskaflenhet, när det drabbar skolbarn, i de flesta fall sammanhänges med sådan försummelse i skolgångsskyldigheten, som enligt 51 § folkskolestadgan gör till en tjänsteplikt för prästerskap och kyrkoråd att inskrida.'

Till sist tillägga kommitterade rörande förslaget att från det lagstadgade öfvervakandet undantaga de barn, som af fosterföräldrar vårdas utan betalning, att meningen naturligtvis icke kan vara att till detta undantag hänföra de långt från sällsynta fall, då aftal skett om betalning, men denna helt eller delvis uteblir, hvarför kommitterade ansett ett förtydligande i detta afseende erforderligt genom orden: 'eller efter aftal därom'. Och vidare: 'När anspråk framställts på åtgärder från lagstiftarens sida för fosterbarnsväsendets ordnande, har det skett uteslutande eller förnämligast med hänsyn till de missförhållanden, som befunnits råda inom den så kallade fosterbarnsindustrien, och dessa kunna icke antagas allmänt eller i någon synnerligt betydlig grad förekomma, där fosterbarnsvård besörjes af annan bevekelsegrund än begär efter ekonomiska förmåner. Att i sådana fall ställa fosterföräldrarna under myndigheternas uppsikt är följaktligen i regeln obehöfligt och skulle säkerligen dessutom icke blott göra hela institutionen förhatlig, utan ock åstadkomma skada genom att motverka en form af välgörenhet, som på senare tiden, särskildt i hufvudstaden, börjat öfvas i allt större skala, i det förmöget folk inrättar och underhåller mönstergillt ordnade hem, där fattiga barn afgiftsfritt vårdas och fostras.'

I Kungl. Maj:ts proposition till 1902 års Riksdag yttras rörande den tillämnade författningens räckvidd följande: 'I fråga härom hafva vissa anmärkningar framställts mot kommitténs förslag i 1 §. Så har man uttalat den farhåga, att författningens inskränkande till barn, som mot ersättning eller efter aftal därom fostras o. s. v. vore olämplig, enär författningen härigenom möjligen kunde komma att kringgås genom falska förbäranden, att man utöfvade fosterbarnsvård utan ersättning och endast af människokärlek. Vidare har det framhållits, att, om barnets stjuffföräldrar, far- eller morföräldrar eller laga förmyndare mot betalning åtagit sig dess vård, kontrollen då oftast vore mest behöflig. Äfven har man anmärkt, att åldersgränsen borde höjas.' På de af kommittén anförda skäl anslöt sig emellertid Kungl. Maj:t till kommitténs förslag, endast med den ändring, som här ofvan angifvits.

Med anledning af den kungliga propositionen väcktes sedermera i Första Kammaren af herr *G. Benedicks* motion om att § 1 i författningen måtte så formuleras, att alla fosterbarn intill sju års ålder blefve underkastade offentlig tillsyn. Särskilda utskottet n:o 2, till hvilket propositionen hänvisats, synes äfven för sin del hafva varit ganska tveksamt, huruvida icke lagen borde gifvits en större räckvidd, än som i förslaget var fallet. Utskottet, som dock fann sig icke böra föreslå någon ändring, yttrar i fråga härom: »Beträffande far- eller morföräldrar såsom barnafostrare vill utskottet icke bestrida, att förhållanden kunna tänkas och väl äfven någon gång förekomma, då den vård, barn erhåller hos dylika närstående, är af beskaffenhet, att ett ingripande af offentlig myndighet vore önskligt, och, såsom redan är antydtt, skulle sådant missförhållande kunna befaras särskildt i fråga om barn af ogift moder, hvilket öfverlämnats till hennes föräldrar. Men i sistnämnda fall torde modern oftast icke kunna eller behöfva lämna någon ersättning, hvadan föräldrarna redan af sådan anledning blefve undantagna från tillämpning af lagens bestämmelser, och i öfrigt lära väl fallen af vanvård blifva så sällsynta, att icke för deras skull lagens tillämpning bör utsträckas längre, än som eljest är behöfligt. Som dessutom far- eller morföräldrar icke hafva laglig skyldighet att försörja sina barnbarn, skulle de, om de icke vilja underkasta sig offentlig kontroll, till äfventyrs kunna känna sig manade att undandraga sig vården om ett barnbarn, äfven om de annars varit villiga härtill. Förnämligast med hänsyn till faran af dylika menliga verkningar af en alltför stor utsträckning af den föreslagna lagstiftningen, anser utskottet, att densamma, åtminstone icke till en början, bör erhålla större omfattning, än

hvad Kungl. Maj:t nu föreslagit, och att förty herr Benedicks motion icke bör till bifall förordas.'

De farhågor, som från början uttalats — förnämligast med hänsyn till oäkta barns vård — att ofvan berörda inskränkningar i fosterbarnslagens räckvidd skulle komma att i väsentlig mån eludera lagens verkningar, hafva beklagligen redan under den tid lagen ägt gällande kraft visat sig vara fullt berättigade. Enligt hvad hvarje år från flera håll meddelats mig, hafva nämligen vederbörande tjänsteläkare mycket ofta fått göra den erfarenhet, att just personer, som drifva den farligaste fosterbarnsindustrien, kringgå lagen och undandraga sig all kontroll genom att förneka förekomsten af ersättning för vården, som de uppgifva sig lämna »af vänskap för barnets mor eller far». Och då någon kontroll öfver dessa uppgifters sanningsenlighet sällan är möjlig att åstadkomma, blifva på detta sätt just de personer, hvilka behöfva bäst öfvervakas, helt och hållet fria från myndigheternas uppsikt. Lagstiftarens grannlagenhet att undantaga den fosterbarnsvård, som lämnas utan ersättning i någon form, från myndigheternas inblandning, har således blifvit missbrukad, och från allt flera håll har därför yrkats, att lagens bestämmelser i förevarande afseende måtte modifieras, så att den verkliga fosterbarnsindustrien icke längre får detta kryphål att begagna sig af.

Äfven har det visat sig, att barn, som vårdas af far- eller morföräldrar, stjuvföräldrar eller laga förmyndare, ofta vanvårdas. Af en och annan yrkas därför, att äfven dessa grupper af fosterföräldrar måtte ställas under fosterbarnslagen. »Är barnets vård hos dylika fostrare god och mönstergill, bör fosterbarnsnämndens inspektion med sitt gillande och beröm icke kunna kännas påkostande — tvärtom», yttrar i detta afseende en af de stadsläkare, som besvarat mina här ofvan omförmälda förfrågningar rörande den vunna erfarenheten om fosterbarnslagens verkningar.

Härförutom antyda äfven de ofvan citerade, af sundhetsinspektören i Stockholm framställda anmärkningarna mot 1 § i fosterbarnslagen, att denna paragraf tvifvelsutän är i behof af rättelse, för att lagen må kunna blifva effektiv.

Den viktigaste punkten, hvori 1902 års fosterbarnslag skiljer sig från det af de kommitterade uppgjorda förslaget, är, såsom redan ofvan framhållits, i fråga om det s. k. koncessionstvånget. Kommitterade föreslogo, att hvarje fostermoder skulle skaffa sig tillstånd att mottaga fosterbarn, *innan* hon åtog sig detsamma; lagen bestämmer, att hvem som helst kan bli fosterbarnsvårdare, endast fostraren viss tid *efter* barnets mottagande

gör anmälan härom till vederbörande hälsovårds-, kommunal- eller fosterbarnsnämnd. Finner nämnden då uppenbart, att barnet icke kan hos fostraren erhålla fullt tillfredsställande vård, skall nämnden ofördröjligen förelägga honom att inom tid, som af nämnden bestämmes, lämna barnet från sig till den, som är skyldig att om detsamma taga vård. Genom denna chimära skyddsanordning öppnas för fosterbarn många hem, som aldrig borde upplåtas för dem. Ty, utan att uttala något klander mot våra hälsovårds- och kommunalnämnder, kan man väl erkänna, att desamma tvifvelsutan ytterst sällan beslutat sig för att förbjuda en fortsatt fosterbarnsvård, äfven där denna befunnits mindre »tillfredsställande», eller torde framdeles komma att besluta sig därför, synnerligast som det alltid är förenadt med besvär och obehag för alla parter att förflytta ett barn från ett hem till ett annat. Följden har därför blifvit, att, såsom regel, barnen få stanna kvar äfven i mycket underhaltiga hem, sedan de väl en gång kommit dit, och att lagens visserligen välmenande, men föga praktiska bestämmelser för dessa fall blifva en föreskrift på papperet, utan verkligt resultat.

Att så är fallet, framgår äfven af den utredning jag i detta afseende sökt åstadkomma. Mer än 74 procent af de tjänsteläkare, som på grund af sin erfarenhet ansett sig kunna uttala något omdöme i saken, yrka nämligen obetingadt på införande af koncessionstvång i stället för den nuvarande anmälningsplikten. Bland de gjorda uttalandena må särskildt följande anföras:

'Att ett koncessionstvång, om det kan införas, skulle i hög grad vara ägnadt att bringa ordning och reda i dessa förhållanden, synes mig uppenbart. Härigenom skulle barnen gifvetvis, särskildt under den första och mest ömtåliga lefnadsåldern, erhålla ett vida bättre skydd, än som nu är möjligt. Det skulle ock medföra en högst väsentlig lättnad för dem, som hafva att utöfva tillsynen. Nu, då hvar och en har rättighet att mottaga barn till fostervård, kan ett hems olämplighet upptäckas först, då barnet kommit dit och anmälan ingått om dess mottagande. Det uppstår då naturligtvis mycket besvär och tidsutdräkt, innan barnet kan flyttas, och härvid står ofta dess lif på spel'. (Förste stadsläkaren i Stockholm.)

'Beträffande koncessionstvång anser jag, att sådant är *obetingadt nödvändigt* af skäl, som anförts af de kommitterade. Då man alltid påträffar åtskilliga fosterhem, som ingalunda kunna anses lämpliga, men förhållandena å andra sidan kunna vara sådana, att tvifvel kan uppstå angående det berättigade i utfärdande af förbud mot fosterbarns mottagande

i ett dylikt, ej lämpligt hem, måste det tydligtvis vara bättre att kunna *på förhand* pröfva lämpligheten af det ena eller det andra hemmet. Sedan fosterbarn väl äro mottagna, ligger det en stor frestelse i att se genom fingrarna med ett eller annat, som i och för sig borde anses göra det ifrågavarande hemmet åtminstone mindre lämpligt som fosterhem. I synnerhet om fosterföräldrarna visa sig ha god vilja men tydligen sakna förmåga att i allo uppfylla sina förpliktelser, blir det mången gång svårt att ingripa med stränghet. Alla dylika svårigheter skulle undanröjas, om koncessionstvång infördes. I förbigående vill jag för öfrigt blott nämna, att inom mitt verksamhetsområde de föreskrifna anmälningarna om fosterbarns mottagande, flyttning till annan lägenhet o. s. v. *så godt som aldrig* inom föreskrifven tid göras, detta fastän upprepade gånger lagens fordran i detta afseende bragts till allmänhetens kännedom genom tidningarna och på annat sätt. Vanligen »upptäckas» fosterbarnen af fosterbarnsnämndens kvinnliga biträden'. (Förste stadsläkaren i Uppsala.)

'Till förslaget om *koncessionstvång* ansluter sig undertecknad obetingadt och bör tillståndet vara utfärdadt tämligen kort tid före mottagandet af fosterbarn.' (Förste stadsläkaren i Göteborg.)

Jag vill framhålla, 'att det vore synnerligen önskvärdt, för att ej säga nödvändigt, att koncessionstvång infördes. Först om så sker, kan man utan att för mycket såra barnets mor och fosterföräldrar stå på barnets rätt. Barnet borde aldrig utsättas för att få komma i ett mindre godt hem. Finge vi koncessionstvång, så kunde fosterbarnsvården bli en lämplig handtering för en del redbara ensamma fruntimmer, i stället för att som det nu är, eller åtminstone gärna vill vara, ett geschäft för en del mer eller mindre tvetydiga kvinnor'. (Stadsläkaren i Växjö.)

'Lagens svaghet ligger enligt min åsikt hufvudsakligen i dess tama bestämmelse om endast anmälningsskyldighet i stället för föreskrift om koncessions nödvändighet som villkor för att få upptaga ett fosterbarn. Ty om ock anmälningsskyldigheten i hvarje fall i rätt tid fullgjordes, hvilket redan det ej kan antagas, synes det vara en alldeles onödig och ej så säkert verkande ordning, att, först sedan barnet kommit till sin fostrare, på grund af dess olämplighet skilja detsamma från honom. Helt annorlunda skulle lagens verkan säkerligen blifva, därest koncessionstvång infördes. En sådan allvarlig bestämmelse skulle utan tvifvel snart blifva känd och respekterad. Från början komme då barnet under för dess fostran lämpliga förhållanden, och vissheten, att det undginge att för en längre

eller kortare tid utsättas för vanvård, vore vidare större.' (Stadsläkaren i Motala.)

'Hvad beträffar förefintliga ofullkomligheter i den nu gällande lagens föreskrifter och häraf beroende missförhållanden, så förekomma framför allt i de uppväxande förstäderna till Stockholm, de s. k. villastäderna, ständigt fall, där fosterbarn längre eller kortare tid varit utackorderade i härför olämpliga hem, vare sig med hänsyn till fostrarnas diskvalifikation eller på grund af bostädernas osunda beskaffenhet. Tillfälligtvis upptäckta, blifva naturligtvis sådana fall rättade, men väcka alltid och måste alltid väcka berättigad misstanke om ännu flera oupptäckta. Det gifves för öfrigt exempel på att notoriskt dåliga fostrare, som förbjudits barnavård, helt enkelt flytta från kommunen för att på annat håll börja om sin verksamhet. Det, som gör dessa missförhållanden ännu betänkligare, är att det nuvarande systemet, med blott anmälningar om barns mottagande utan i flertalet fall annan risk än deras återlämnande, rent af kan sägas föranleda till de mest vågade försök i detta hänseende, särskildt där det gäller erläggande af fosterlega i förskott eller rent af en gång för alla. Härtill kommer, att flertalet utackorderingar förmedlas genom tidningsannonser, hvarvid oftast betalningsvillkoren ensamt få vara bestämmande, under det att något kvalifikationspröfvande knappast kan komma i fråga. För att komma ifrån dessa samvetlösa spekulationer i fosterbarnsindustri och de okontrollerbara annonsförmedlingarna måste man enligt min tanke söka åstadkomma ordnade, diskreta förmedlingar af dylika utackorderingar, grundade på förutgången pröfning och godkännande af anmälda fosterhem, d. v. s. koncessionstvång. Betecknande nog har underrättelsen om en påtänkt revision af fosterbarnslagen i denna riktning väckt mycken tillfredsställelse i härvarande kommuner.' (Förste provinsialläkaren i Stockholms län.)

'Jag är lifligt öfvertygad om att gällande fosterbarnslag bör revideras och att ett påbud om s. k. koncessionstvång däri bör inrymmas. Skall lagen vara till välsignelse för fosterbarnen, så måste all möjlig häyn naturligtvis tagas för dessas väl: införandet af koncessionstvång anser jag af detta skäl alldeles nödvändigt. Det kränker ej heller annans rätt, och ingen torde få nackdel däraf.' (Förste provinsialläkaren i Hallands län.)

De skäl, som de särskilda kommitterade angifvit för förslaget om koncessionstvångs införande beträffande fosterbarnsvården, återfinnas i kommitterades ofvanberörda betänkande af den 27 januari 1897 sid. 61—64, hvarifrån må anföras följande:

'Hälsovårds- eller kommunalnämndens åliggande enligt 2 § att söka på förhand hindra, att fosterbarnsvården bedrifves, där de personliga eller lokala betingelserna för dess nöjaktighet saknas, kräfver med nödvändighet en inskränkning i den frihet, som nu råder i afseende å barns utackordering. Den enda bestämmelse, som, såvidt kommittén känner, i någon mån begränsar denna frihet, förekommer i det af Kungl. Maj:t fastställda reglemente för styrelsen och förvaltningen af allmänna barnhuset i Stockholm, där det i § 20 heter: 'Välfrejdade och med eget hushåll försedda personer, som genom prästerskapets eller trovärdige mäns betyg styrka, att de försvarligen kunna vårda och uppfostra bara, få uti barnhuset välja eller därifrån genom andra begära barn af hvad ålder och kön de själfva åstunda», och äfven hos fattigvårdsstyrelserna i några kommuner, särskildt Stockholm, har den praxis börjat utbilda sig, att styrelserna i allmänhet icke utackordera barn till fostran hos andra, än som dokumenterat sig på nu nämnda sätt.

Då det uppenbarligen allenast är ett jämförelsevis obetydligt antal barn, som kan genom detta försiktighetsmått beredas skydd mot vanvård, och särskildt intet bland den mängd, som utackorderas af enskilda personer, torde behovet af ett mer eller mindre fullständigt *koncessionsvång* få anses påtagligt.

Lika tydligt torde äfven vara, att, om de af koncessionstvånget omedelbart beroende skyldigheter för allmänheten icke läggas på dem, som vilja upptaga fosterbarn, utan på dem, som önska utackordera barnen eller åtagit sig att förmedla utackorderingen, sådant kommer att vålla en mängd stora praktiska svårigheter och olägenheter, samt, hvad barn af oäkta börd angår, ofta alltför mycket ingripa i ömtåliga och grannliga förhållanden.'

»Koncessionstvång innebär gifvet, att fosterbarnsvård icke får äga rum utan myndighets särskilda tillstånd och af 2 § med dess motivering torde utan någon vidare förklaring framgå, att autorisationsrätten bör tillkomma hälsovårds- eller kommunalnämnden i den kommun, hvarinom barnen skola fostras. Denna nämnd får då uppenbarligen, utan att det behöfver sägas i författningen, äfven befogenhet och plikt att tillse, det icke någon annan än formligen autoriserad eller eljest tillåten fosterbarnsvård öfvas inom kommunen.»

'Koncessionstvånget kan bestämmas på två olika sätt. Det ena är att låta koncessionen afse allenast själfva rättigheten att utöfva fosterbarnsvård, det andra att fästa tillståndet vid vissa, på förhand uppgifna barn,

eller med andra ord förbjuda att något barn mottages till fostran, utan att särskild och blott för detta barn gällande koncession hvarje gång meddelats i förväg.'

De skäl, som föranledde kommittén att föreslå den generella eller den förstnämnda tillståndsmetoden, voro följande:

Denna metod medför den fördel, 'att koncessionstvänet kan förenas med möjlighet att lätt och skyndsamt tillgodose utackorderingsbehofven, då de, såsom ofta händer, äro trängande. De, som önska taga fosterbarn, men ej veta när eller hvar sådana stå att erhålla, kunna på förhand förskaffa sig koncession att användas, då tillfälle därtill yppas. Hälsovårds- eller kommunalnämnden å sin sida kan vid ingående förfrågningar lämna anvisning å lediga platser hos koncessionerade fosterföräldrar eller barnavårdsanstalter och sålunda fungera som inackorderingsbyrå, en institution, som . . . Stockholms stads fattigvårdsnämnd, ehuru i jämförelsevis liten skala, inrättat och hvaraf ej ringa gagn försports. Den generella tillståndsmetoden har motstycke jämväl i det ofvan påpekade förhållandet, att hufvudstadens fattigvårdsmyndigheter och direktionen för allmänna barnhusinrättningen pläga utackordera barn hos personer, som längre eller kortare tid i förväg anmält sig såsom aspiranter samt därvid styrkt sin lämplighet genom intyg af präst eller annan trovärdig person.'

Längre fram tillägges: Koncession under den föreslagna formen har här för korthetens skull kallats generell, 'men skulle icke blifva det i lokalt hänseende. Det är nämligen gifvet, att hälsovårds- eller kommunalnämnden ej kan tillerkännas befogenhet att autorisera en verksamhet för utöfning annorstädes än inom den kommun, som utgör nämndens eget förvaltningsområde. Men äfven inom detta är, enligt kommitténs mening, nödvändigt inskränka koncessionen därhän, att den blir fästad vid en bestämd lägenhet. Ty den sanitära beskaffenheten af den lägenhet, där barnen skola fostras, är uppenbart af allra största betydelse, eftersom det skydd författningen skulle bereda fosterbarn, afser deras hälsa, hvarför ock i en senare paragraf lägenhetens sundhet uppsattes bland de oefftergifliga villkoren för tillståndshafvande. Det torde följaktligen icke kunna blifva fråga om frihet för tillståndshafvare att hysa sina fosterbarn i hvilken lägenhet som helst, utan denna måste vara godkänd af hälsovårds- eller kommunalnämnden.'

Gentemot detta kommitterades förslag att i en så grannliga affär som fosterbarnsindustrien få principen om koncessionstväng införd, hvilken redan finnes antagen i flera utländska samhällen, anförde emellertid herr

statsrådet och chefen för civildepartementet en del betänkligheter, hvilka finnas återgifna i den kungliga propositionen med förslag till förordning om fosterbarns vård sid. 27—28, där det heter: 'Utan tvifvel vore detta koncessionstvång med efterföljande anmälan vid hvarje särskildt barns mottagande en konsekvent och kraftigt verksam åtgärd; men jag har likväl dragit i betänkande att tillstyrka koncessionstvångets omedelbara införande.

Det är nämligen till en början ej osannolikt, att ett koncessionstvång, med strängt uppehållande af vissa kvalifikationer för vinnande af tillstånd, skulle på många håll kännas såsom ett svårt ingrepp i den enskildes handlingsfrihet. Det har ock blifvit anmärkt, att det generella koncessionstvångets införande skulle medföra, att fosterbarnsvården i lukrativt syfte gjordes till ett formligt yrke samt att de aktningstvårda fosterföräldrarna, just de, som man icke ville förlora, kunde komma att draga sig tillbaka af motvilja för reglementeringen. De åter, som underkastade sig densamma, skulle sannolikt i gengäld söka att få fosterlegan höjd — något som äfven kunde motiveras af de föreslagna krafven på fosterbarnsvårdens beskaffenhet.

Berörda anmärkningar må tillmätas större eller mindre betydelse, men man måste under alla förhållanden medgifva, att af den föreslagna nya lagstiftningens olika bestämmelser just fordran på ett förvärfvadt tillstånd för rätt att utöfva fosterbarnsvård måste från fosterföräldrarnes, kanske också från hälsovårds- och kommunalnämndernas sida framträda såsom mest betungande och synas mest främmande.

Till förmån för krafvet på förvärfvandet af ett generellt tillstånd har kommittén åberopat bland annat, att koncessionstvånget kunde förenas med möjlighet att lätt och skyndsamt tillgodose utackorderingsbehofvet, då de, såsom ofta händer, vore trängande.

De, som önskade taga fosterbarn, men ej visste när eller hvar sådana stode att erhålla, kunde på förhand förskaffa sig koncession, att användas, då tillfälle därtill yppades. Hälsovårds- och kommunalnämnderna å sin sida kunde vid ingående förfrågningar lämna anvisningar å lediga platser hos godkända fosterföräldrar eller barnavårdsanstalter och sålunda fungera som utackorderingsbyråer.

Vidare har kommittén anmärkt, att vid koncessionsansökningarnas pröfning tillfälle icke gifves att fästa afseende vid, att det för en kommun kunde vara önskvärdt att vissa barn icke fostrades därinom, samt att därför anledning vore att förmoda, att vid koncessionstvång frågan i hvarje

fall skulle blifva mera opartiskt bedömd, än om hänsyn kunde tagas till detta intresse.

Hvad den första af dessa utaf kommittén framhållna fördelar af det generella koncessionstvånget beträffar, framgår af kommitténs utlåtande, att en utackorderingsbyrå, om ock af jämförelsevis ringa omfattning, redan under nuvarande förhållanden inrättats och varit till gagn i Stockholm. Denna institutions utveckling och inrättande af nya sådana å de ställen, där de kunna behövas, torde emellertid under medverkan af hälsovårds- eller kommunalnämnden lätt kunna ske äfven utan införande af koncessionstvånget. Det är icke osannolikt att koncessionsprincipen, äfven om densamma ej direkt lagstadgas, kan komma att på de orter, där behovet af utackorderingsbyrå särskildt förefinnes, utveckla sig genom frivilligt gjorda anmälningar af dem, hvilka önska mottaga fosterbarn. Man kunde på detta sätt genom att för närvarande nöja sig med anmälningssystemet hafva utsikt att vinna en naturlig och lätt framtida öfvergång till koncessionstvånget.

Att det generella koncessionstvånget skulle, såsom kommittén förväntat, medföra någon större opartiskhet från hälsovårds- eller kommunalnämndens sida vid afgörandet af frågan om fosterföräldrarnes lämplighet och därigenom förekomma, att obehöriga hinder lades för mottagandet inom en kommun af vissa fosterbarn, som kunde anses böra undvikas, synes mig icke afgjort. Kunde man verkligen befara, att nämnden vid en utan koncessionstvång skeende anmälan om fosterbarns mottagande skulle af obehöriga hänsyn och på skenbara skäl vilja förmena vederbörande att behålla barnet, lärer man likaledes kunna antaga, att nämnden ej skulle draga i betänkande att under motsvarande förhållanden indraga en koncession eller förelägga koncessionshafvaren att skilja barnet ifrån sig. Det vore för öfrigt, under den angifna förutsättningen att nämnden skulle låta sitt handlingssätt bestämmas af obehöriga motiv, till äfventyrs ej alldeles otänkbart, att den generella koncessionen endast meddelades under mer eller mindre öppet uttalade förbehåll därom, att barn af vissa kategorier t. ex. från andra kommuner ej finge mottagas till vård och fostran.

Hvad jag nu anfört synes, med särskild hänsyn till hvad vissa hörda myndigheter anmärkt, böra föranleda, att man hos oss för närvarande kan och bör inskränka sig till föreskrifter rörande fosterbarnsvården, hvilka både komma att uppfattas såsom ett mindre kännbart ingrepp och ej så lätt leda till en sträng tillämpning som ett generellt koncessionstvång. Man synes kunna stanna vid införandet af en anmälningsskyldighet, sådan

som redan enligt kommitténs förslag skulle åligga koncessionshafvaren vid hvarje särskildt fosterbarns mottagande, och vid berörda anmälan skulle de af kommittén föreslagna uppgifter lämnas af barnafostraren — med detta ord kunde i den blifvande författningen betecknas den, som mottagit barn för vård och fostran i enskild bostad, — samt, då fråga är om barn, som intagits å särskild anstalt, där fosterbarnsvård utöfvas, anstaltens innehafvare eller dess föreståndare, om sådan finnes. Tillika skulle man stadga rätt och skyldighet för nämnden att vid den gjorda anmälan tillse, huruvida barnet, med hänsyn till dess bästa, må förblifva i fostrarens vård.

På dessa nu anförda grunder strök föredragande departementschefen ett streck öfver den af kommitterade efter moget öfvervägande föreslagna principen om koncessionstvång samt ersatte densamma med en enkel föreskrift om anmälningsplikt vid utöfvande af fosterbarnsvården, och därmed var också hela författningen satt ur spelet, dömd att öka raden af våra många pappersförordningar — föga kända af allmänheten och ännu mindre tillämpade. Hvar och en, som äger någon erfarenhet rörande verkan af de ordningsföreskrifter i hvilka det ålägges dem på hvilka författningen åsyftar att vara ett band, att själfva anmäla sitt utöfvande af den kontrollerade verksamheten, vet nog alltför väl, huru kraftlösa dessa föreskrifter i själfva verket äro, för så vidt icke alldeles särskild tillsyn utöfvas öfver deras efterlefnad. Redan från början kunde man alltså förutspå det öde, den nya fosterbarnslagen skulle få, och verkligheten har för visso icke låtit dessa spådomar komma på skam. Ty om vi bortse från några af våra större städer, torde lagen icke annat än i ytterst ringa mån hafva vunnit beaktande. Alla våra förste provinsialläkare, som yttrat sig i ämnet, hafva sålunda enstämmigt och somliga i mycket kraftiga ordalag uttalat den erfarenheten, att lagen, särskildt på landsbygden, är som om den aldrig funnits till. Allt som oftast inkomma till tjänsteläkarne i stället för uppgifter om fosterbarnsvården yttranden sådana som 'att lagen redan synes ha råkat i glömska och att inga anmälningar inkomma till nämnden om barnens utackorderande'. Beträffande orsakerna till detta missförhållande torde några särskilda uttalanden äfven här få anföras.

Så yttrar till exempel förste provinsialläkaren i Kronobergs län, bland annat, följande:

'I allmänhet torde i detta som i andra fall, där det åligger våra kommunalnämnder att utöfva tillsyn öfver föreskrifter och förhållanden i sanitärt eller sjukvårdshänseende, kunna sägas, att denna tillsyn har ringa värde. Hvad som här i länet beträffande svagheten i fosterbarnslagens

effektivitet mest framträdt, är att anmälningsskyldigheten ej är nog verksam. Sålunda hafva under de fyra år, för hvilka några till kommunalnämnderna ingångna anmälningar öfver hufvud äro kända, dessas antal varit: 32 år 1903, 60 år 1904, 51 år 1905 och 57 år 1906, hvartill komma 19 under de senaste tre åren i Växjö och andra sambällen med särskild hälsovårdsnämnd. Men enligt den i underdåniga förslaget till ordnande af fosterbarnsvården upptagna tabell litt. d tryckt år 1897 skulle inom länet finnas fosterbarn under sju års ålder, som icke utackorderats af fattigvårdsstyrelse till ett antal af 159. Att anmälan ej ordentligt göres, beror emellertid helt visst på att fosterföräldrarne icke känna till sin skyldighet härutinnan.'

I svaret från förste provinsialläkaren i Kalmar län heter det om samma sak:

'Den tillsyn, som enligt lagens § 2 skall af kommunalnämnd ägnas åt fosterbarnsförhållandena, torde på de flesta ställen vara ringa eller ingen och i hvarje fall föga effektiv. I regel, förefaller det mig, hafva kommunalnämnderna föga intresse för saken och anse hela saken vara ett onus, som de så lättvindigt som möjligt söka afbörda sig..... De anmälningar, som skola göras enligt föreskrifterna i § 5, göras, så vidt jag kunnat utröna, nästan aldrig själfmant utan först efter påminnelse, därest nämnderna på ett eller annat sätt fått kunskap om att barn någonstädes mottagits för vård och fostran.'

Efter att hafva i detalj redogjort för de svar, hvilka erhållits på ett cirkulär som utfärdats till samtliga pastorsämbeten i Blekinge län, och hvilka svar i många fall ådagalägga, att en sammanblandning skett af vanartade barn med fosterbarn, sammanfattar förste provinsialläkaren i nämnda län de erhållna meddelandena på följande sätt: Häraf framgår således 'att berörda lag kan sägas, åtminstone hvad Blekinge beträffar, för närvarande vara så godt som verkningslös, och att det säkerligen behöfves kraftigare åtgärder, än dem, som för närvarande stå till buds, innan densamma leder till önskad resultat.'

Af förste provinsialläkaren i Skaraborgs län yttras: Jag anser 'att det föreskrifna anmälningssystemet åtminstone å landsbygden ej har åsyftad verkan, då helt visst både fosterföräldrar och kommunalnämnder ej fullgöra sina skyldigheter i detta afseende. Inom mitt stora af 50 kommuner bestående provinsialläkardistrikt hafva endast 3 kommunalnämndsordförande afgifvit årsrapport om fosterbarnsvården inom sina respektive kommuner, och så torde nog vara förhållandet inom de flesta distrikt.'

Slutligen ännu ett uttalande i samma sak, nämligen af förste provinsialläkaren i Örebro län: 'Såvidt jag kan bedöma, är denna lags tillämpning mycket försummad, och själfva lagen torde inom många kommuner få anses endast vara befintlig på papperet. De i § 5 föreskrifna anmälningarna om till vård mottagna fosterbarn äro i hög grad vårdslösa, utan att därmed följt något ansvar, och i landskommunerna synas de snarare höra till sällsyntheterna än till regeln. De flesta kommunalnämnder hafva icke heller gjort sig synnerlig möda att bringa i verkställighet lagens efterlefnad. På framställda förfrågningar har jag ofta erhållit det svaret, att kungörelse om lagen blifvit uppläst i kyrkan. Vid försummelse att inlämna de i § 4 föreskrifna uppgifter har jag vid infordran däraf fått mig uppgifvet, att några anmälningar icke ingått. I vissa fall har jag haft skäligen anledning misstänka, att de uteblifna anmälningarna icke alltid varit beroende på att det icke funnits några anmälningsspliktiga fosterföräldrar. . . . . Fattigvårdstyrelserna lika väl som enskilda personer pläga ofta utackordera barn till fosterföräldrar, bosatta i främmande kommuner, utan att därom sker anmälan hos vederbörande myndighet.'

Såsom af ofvanstående med all tydlighet torde framgå, har anmälningssplikten, sådan den i vår fosterbarnslag finnes föreskrifven, fullständigt gjort bankrutt och i sitt fall dragit med sig hela lagen. Visserligen finnas de, som skjuta skulden till detta beklagliga resultat på hälsovårds- och kommunalnämndernas ringa intresse för uppdraget att tillämpa fosterbarnslagen, men vill man vara rättvis, måste man väl erkänna, att det just varit det olyckliga beslutet om koncessionstvängets ersättande med anmälningssplikten, som i första hand hos våra myndigheter förkvävt intresset för fosterbarnsvården. Ty, såsom redan ofvan framhållits, sällan fullgöres *frivilligt* en sådan anmälan, som i lagen förutsättes, och svårigen lär man kunna fordra, att ledamöterna i hälsovårds- och kommunalnämnderna, såsom regel, skola personligen uppsöka de fosterföräldrar, som uraktlåta att fullgöra sin anmälningssplikt, och att skrida till åtal mot de försumlige, för att framtinga ordentligare anmälan, finner man snart förhatligt, då det ju i regel är fattiga personer, som skulle drabbas af dylika åtal, och dessa personer oftast ej förmå erlægga de föreskrifna böterna, utan då måste 'sitta af dem'. Hade däremot principen om koncession antagits, skulle anmälningarna om mottagna barn förvisso utan svårighet inkommit till myndigheterna, dels därför att tillståndshafvarne på grund af sin koncession haft säkerhet för att få behålla det anmälda

barnet, dels också emedan de fullt känt till sin skyldighet i förevarande afseende, hvilken alltid skulle blifvit dem meddelad vid tillståndsbevisets utfärdande.

De faror, som skulle vara förknippade med ett koncessionstvång och som af föredragande departementschefen framhållas i 1902 års kungliga proposition med förslag till förordning om fosterbarns vård, synes departementschefen själf ej vidare hafva fruktat för, efter hvad det vill framgå af hans yttrande omedelbart efter det han redogjort för hvad som anförs i detta afseende. Af erfarenheten från utlandet torde också dessa faror reduceras till sitt rätta värde. Danmark och Frankrike samt delvis Sachsen, Baden och Schweiz hafva nu i många år haft principen om koncession för rätt att mottaga främmande barn till vård tillämpad, utan att detta, såvidt jag genom mina förfrågningar kunnat utröna, känts såsom något särskildt »svårt ingrepp i den enskildes handlingsfrihet» eller försämrat fostermödrarnas kvalitet eller tagits som anledning för fosterlegans höjande.

Beklagligt nog hafva icke de särskilda fördelar, kommitterade i sin motivering för koncessionstvångets införande ansågo skulle följa af det samma, såsom departementschefen hoppades, vunnits genom hans anmälningssystem, hvad de i propositionen omnämnda utackorderingsbyråerna angår, enär några sådana byråer icke vidare inrättats af våra kommunalmyndigheter. Och hvad beträffar departementschefens anförande mot kommitterades yttrande angående större opartiskhet från hälsovårds- och kommunalmyndigheternas sida, vid afgörandet af frågan om fosterföräldrarnes lämplighet, därest principen om det generella koncessionstvånget blefve antagen, träffa de framställda anmärkningarna icke alls förslaget om införandet af ett generellt koncessionstvång, enär, såsom med all tydlighet framgår af kommittébetänkandet, denna det generella koncessionstvångets fördel af kommitterade framhölls gentemot ett supponerat förslag om koncessions meddelande *för hvarje särskildt barn*, som skulle mottagas till fostran, och icke såsom departementschefen synes hafva missuppfattat saken med tanke på det generella koncessionstvånget *i och för sig*.

Ofvan anförda redogörelser och fakta synas mig redan vara af den art och betydelse, att de tvifvelsutan påkalla en granskning och eventuell omarbetning af gällande lag om fosterbarns vård. Jag vill dock än ytterligare fästa uppmärksamheten vid några detaljer i lagens affattning, hvilka — om än af mindre betydelse än de hittills berörda — likväl torde böra

tagas i betraktande, därest en revision af lagen skulle, såsom jag hoppas, komma till stånd.

Man har sålunda af personer, hvilka äro utrustade med rik erfarenhet rörande bristerna i vår fosterbarnsvård, fått höra klagomål framföras öfver att fosterbarnslagen så uteslutande fått karaktären af polisförordning. 'Det vore helt visst godt och nyttigt, att lagen innehölle åliggande för den handhafvande myndigheten att låta taga vård åtminstone om de barn, som synas vara i behof af tillfällig hjälp af det allmänna. Lagen föreskrifver ju visserligen, att, om ett fosterbarn icke anses erhålla tillfredsställande vård af sin fostrare, det skall öfverlämnas till den, som äger att om detsamma taga vård. Kan icke uttingaren af barnet för tillfället göra detta, torde det väl åligga allmänna fattigvården att omhändertaga barnet. Denna arbetar emellertid, som bekant är, mycket långsamt på grund af alla utredningar, som af fattigvårdsmyndigheterna i allmänhet anses vara behöfliga; men när, såsom i regel här är fallet, fråga gäller späda barn, är stor skyndsamhet oftast af nöden.'

Beträffande kontrollsystemet hafva flera olika önskemål framställts. Några hafva uttalat den mening, att vederbörande kyrkoherde i församlingen eller den hans tjänst uppehåller, borde vara berättigad att deltaga i fosterbarnsnämndens förhandlingar och beslut. Andra förmena, att näraste tillsynen öfver fosterbarnsvården alltid borde utöfvas af en särskild fosterbarnsnämnd, till hufvudsaklig del bestående af kvinnor, hvaribland särskildt kommunens barnmorska. En väsentlig förbättring i tillsynen vänta åter andra i en föreskrift om att provinsial- och extra provinsialläkare skulle gentemot fosterbarn hafva samma skyldighet, som mot de sinnessjuke, nämligen att årligen besöka sådana barn, om hvilka han icke hade sig bekant huru de vårdades.

Slutligen har äfven anmärkning framställts mot ordalydelsen af 9 § i fosterbarnslagen, enligt hvilken förbud att mottaga fosterbarn endast kan meddelas i sammanhang med föreläggande att lämna mottaget barn ifrån sig. Då föreläggningsproceduren ju är rätt omständlig, måste för undvikande af onödig och ofta äfven rent af riskabel tidsförlust fostermodren anmodas att godvilligt lämna barnet ifrån sig, men har så skett, kan hon icke enligt lagens ordalydelse förbjudas att vidare mottaga fosterbarn, utan inom kort tager hon ett nytt och på detta sätt kan saken sedan bedrifvas länge nog till stor skada för många fosterbarn.

Det kan naturligtvis icke annat än ligga i statens på samma gång som i de föräldrars intresse, som äro nog olyckliga att nödgas öfverlämna

sina barn i främmande personers vård, att i den lag, som afser att bereda trygghet för att denna vård ej blir af alltför underhaltig beskaffenhet, de förbättringar måtte blifva vidtagna, hvilka enligt sakkunniges vittnesbörd äro af nöden. Det ligger också i sakens natur, att en lag, som saknat hvarje föredöme i vårt land, icke från början kan vara fullfärdig, utan måste underkastas ett, kanske flere prof innan den kan anses nöjaktig. Arten af den verksamhet, lagen är satt att reglera, bidrager äfven i sin mån att göra förändringar i kontrollsystemet tid efter annan nödvändiga. Men endast den omständigheten, att en fosterbarnslag under en tid varit i oförändradt skick tillämpad, utgör dock icke i och för sig något tillfyllestgörande bevis på att revision af lagen bör äga rum; för påkallande af en sådan genomgripande åtgärd erfordras tvärtom, att i lagen kunna påvisas brister af den beskaffenhet, att de icke gärna låta sig afhjälpa utan en allmän revision. Att sådana brister också verkligen blifvit påvisade såväl ofta förut som i min framställning härofvän, synes mig påtagligt, och då hvarje dröjsmål med undanröjandet af det samhällsönda, som kallas »änglamakeri», kostar landet tusentals barn som gå förlorade genom svält och vanvård, har jag ansett mig böra vördsamt föreslå, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t måtte låta snarast möjligt företaga en revisision af lagen om fosterbarns vård samt därefter för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill revisionen gifver anledning».

Såsom motionären framhållit, hafva genom den lag om fosterbarnsvård, som den 6 juni 1902 utfärdades, införts rättsregler, hvartill motsvarighet i vårt land förut saknats. Också ansågs på grund häraf vid lagens utfärdande angeläget, att en viss försiktighet iakttoges, så att den icke gjordes för vidsträckt eller komme att störa inkräkta på privata förhållanden.

*Utskottets yt-
rande.*

Motionären har nu riktat åtskilliga anmärkningar mot ifrågavarande lag, sådan den visat sig under sin tillvaro verka; och har motionären i sådant hänseende åberopat ett omfattande bevismaterial, bestående af bland annat införskaffade upplysningar från förste provinsialläkarna i samtliga län och flertalet stadsläkare i landet.

Den ingående utredning, motionären sålunda förebragt, lämnar enligt utskottets mening bevis för att ifrågavarande lag lider af brister, som kommit den att väsentligen förfela sitt ändamål, samt att alltså förändringar af densamma äro af behovet påkallade.

Den nuvarande lagens mest i ögonen fallande svaghet är dess ringa effektivitet. Såsom motionären framhållit, har nämligen den anmälningsplikt till vederbörande öfvervakande myndighet, hälsovårds-, kommunal- eller fosterbarnsnämnden, som lagen ålagt barnafostrare, visat sig vara ett alltför svagt verkande medel i kontrollhänseende.

I det kommittéförslag, hvarå lagen hvilar, hade, såsom motionären äfven erinrat, upptagits och förordats så kalladt koncessionstvång eller skyldighet för den, som vill emottaga fosterbarn, att inhämta vederbörande myndighets, efter verkställd undersökning om det blifvande fosterhemmets lämplighet, meddelade tillstånd. Emellertid uttalades vid förslaget pröfning vissa betänkligheter mot detsamma i denna del, och blef med anledning därpå den föreslagna koncessionsplikten ersatt med en enkel anmälningsplikt, som i verkligheten icke förmått göra sig respekterad. Det synes emellertid utskottet, som om erfarenheten vederlagt de nämnda betänkligheterna, och håller utskottet lika med motionären före, att endast med koncessionstvång tillfredsställande garanti kan skapas för att fosterbarnen komma i sådana hem, där de erhålla lämplig omvårdnad. Därmed skulle beredas möjlighet att från början förekomma, att barn mottoges till fostran af alldeles olämpliga personer och sålunda utsattes för vanvård under den tid, som med ensamt ett anmälningsssystem måste förflyta, innan den öfvervakande myndigheten blir i tillfälle att ingripa.^{1,2,3}

Vidare håller utskottet före, något som också den i motionen förebragta utredningen gifver vid handen, att den gällande lagens tillämplighetsområde är i olika hänseenden för snävt tilltaget. Den afser nämligen endast barn, som mot ersättning fostras hos andra än sina föräldrar, styfföräldrar, far- eller morföräldrar eller laga förmyndare och icke fyllt sju år. För frågan, huruvida vanvård föreligger eller ej, kan det dock ingalunda vara afgörande, om vården lämnas mot eller utan godtgörelse. Med skäl synes jämväl kunna ifrågasättas, huruvida icke fosterbarn, som vårdas hos styfföräldrar eller hos förmyndare, böra komma i åtnjutande af det skydd, ifrågavarande lag är afsedd att bereda. Den stadgade åldersgränsen af sju år torde i hvarje fall vara för låg.

Det synes utskottet, som om de olägenheter, hvilka i vissa fall skulle kunna befaras af lagens utsträckning i antydda hänseenden, måste anses väl uppvägas af samhällets mäktiga intresse af barnens bevarande åt samhället.

Slutligen anser utskottet, såsom motionären jämväl ifrågasatt, det böra vid en eventuell omarbetning af ifrågavarande lag undersökas, huruvida

hälsovårds- och kommunalnämnderna med sina många göromål af olika slag verkligen äro skickade att handhafva öfvervakandet öfver fosterbarnens vård, samt hvilka kontrollföreskrifter i allmänhet, som kunna för lagens efterlefnad anses erforderliga.

På grund af hvad sålunda förekommit, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, med bifall till ifrågavarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta snarast möjligt företaga en revision af lagen om fosterbarns vård, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill revisionen gifver anledning.

Stockholm den 20 februari 1908.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Herr af *Ekenstam* har anhållit om anteckning å utlåtandet därom, att han icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.
